

Fiatal karmesterek – Farkas Róbert

A legkisebb fiú

Farkas Róbert Berlinben szerzett karmesteri diplomát. Két komolyabb színházi időszak után szabadúszó karmesterként vezényel különböző együtteseket. Több karmesterversenyen is indult, és elért eredményei közül a zenekari muzsikuskok elismerésére a legbüszkébb. Könnyen memorizál igen nehéz műveket is, és az utóbbi időben azt sem bánná, ha állandó karmester lehetne egy együttesnél.

■ *Az életrajzában az áll: Ózdon született, mégis Hevest emlegeti a riportokban, mint az egykori otthonát. Mi ennek az oka?*

– Édesanyám ózdi, és valóban ott születtem, de még csecsemő koromban átköltöztünk Hevesre. Ott kezdtem az iskoláimat. Heves nem a zenei életéről nevezetes, de szerencsém volt: jó tanárok kezébe kerültem ott egy aktív zeneiskolában. Nyolc évesen kezdtem zongorázni; eleinte nem sok sikerem volt, mert nem gyakoroltam. Rövid idő alatt több tanár is tanított; a harmadik, Bárány Csilla adta meg azt az impulzust, ami miatt végül zenei pályára kerültem. Összevesztünk, kaptam tőle egy hatalmas egyest. Úgy döntöttem, akkor én többet nem megyek órára. Mivel a zeneiskola és az általános iskola szomszédos épületben voltak, könnyű volt a lelkiismeretesség látszatát kelteni: a kottákat szorgosan cipeltem magammal, de az órák idejében az iskolában maradtam. Egyszer érkezett egy hivatalos levél a szüleimnek, amiben a tanárain érdeklődtek, miért nem járok órákra. Én nagyon megijedtem, mit szólnak ehhez a szüleim, de nagy meglepetésemre nem haragudtak. Édesapám azt mondta, abbahagyhatom a zongorát, de akkor ezt meg kell beszélnem a tanárommal. Ezt elfogadtam, bementem hozzá, és a beszélgetésünk óriási hatással volt rám; elmondhattam, mi bánt engem, és a tanárom is elmondta, hogy mit kellene máshogy csinálnom. Utána elkezdtem gyakorolni, és pár hónapon belül egyértelmű volt, hogy zenész leszek. A következő tanszaki koncerten már én is játszottam, és elkezdtem falni a darabokat. Mikor bejelentettem, hogy zenei pályára megyek, a zeneiskola vezetősége elutasította ezt a lehetőséget, mert nem jártam szolfézásra. Mivel zenei általánosba jártam, nem is kellett járnom; azonban, hogy ez ne legyen akadály, elkezdtem a szolfézszt is Wagner Erzsébetnél. Eleinte nem értettem, ami ott zajlott, de pár hónap múlva annyira belerázódtam, hogy azt javasolták: kezdjem a pályát szolfézs-zeneelmélet szakon. Így is lett: elmentem felvételizni Miskolcra, és a szolfézs tényleg sokkal jobban sikerült, mint a zongora, úgyhogy azon a szakon kezdtem Papp Editnél. Zongorát rengeteget gyakoroltam, egy évvel később már erre a szakra is felvettek Papp Gáborhoz. A két szakot párhuzamosan végeztem, de volt egy pillanat, amikor úgy éreztem, nem vagyok jó

helyen, váltanom kell. Két év után átjelentkeztem Budapestre a Bartók Konzervatóriumba.

■ *A családjában mennyire volt jelen a zene?*

– Közelebről csak a cigány folklórt ismerték; én magam nem játszottam népi hangszereken, de a bátyáim gitároztak, ütöztek, apukám is dobolt. Én inkább énekeltem, mert szerettem velük lenni. Professzionális zenészek nem voltak a közelemben, csak távolabbi, számomra ismeretlen rokonok játszottak a Rajkó Zenekarban.

■ *Hogy fogadták, hogy teljesen más dolgokkal foglalkozt, mint a család többi tagja?*

– Mivel nem tudták pontosan, mit miért csinálok, szabad kezet kaptam. Az egész életemre jellemző az autonómia, a döntéseimet mindig magam hozom. Olyan helyzetben voltam, mint a mesében a legkisebb fiú; a szüleim elfogadták, hogy szerencsét próbálok, és támogattak benne. Segíteni viszont nem tudtak soha, csak figyelték, mi történik velem. Nem tudták reálisan megítélni, mennyit tudok, hová jutottam. A karmesterségem aztán nagyon megváltoztatta a hozzáállásukat; ma már nagyon szeretnek koncertekre járni. Eleinte, mikor este, munka után eljöttek egy-egy zongora tanszaki koncertre, nem tudtak hosszasan koncentrálni a sok hasonló darabra. Egy zenekari hangverseny teljesen más, színesebb, hangulatosabb.

■ *Utólag, visszatekintve hogyan ítéli meg a kezdeti éveket? Nem volt nehéz a pályájának az indulása?*

– Nem. Egyértelmű volt az egész. Kicsi koromban éreztem, hogy nem fogom Hevesen leélni az életemet; mindig távoli, messzire mutató célokat követtem, ez az akarat vitt előre. Később sokkal nehezebb volt, például az egyetem után megtalálni a szakmában a helyemet.

■ *Visszatérve az iskolaváltásra: érdemes volt átjönnie Budapestre?*

– A fővárosban teljesen mást kaptam. Emberileg nem tett jót, mert nagyon szerettem a miskolci közeget, nagyon hiányzott az az iskola. Elméletből Igó Lenke, Kovács Brigitta, zongorából Kecskés Balázs irányítása alá kerültem. Mindannyian sokat segítettek, de az átállás

nem volt zökkenőmentes. Kovács Brigitta támogatásáért a mai napig hálás vagyok. A zongora egy idő után háttérbe szorult, mert beláttam, hogy a Zeneakadémiára nem fognak felvenni hangszerből, főiskolára pedig nem akartam menni.

■ *Határozott tervekkel érkezett a fővárosba?*

– Mindenképp zeneakadémista szerettem volna lenni. Mikor átkerültem, közismeretből harmadikos voltam, de a szakmai tárgyakat másodikosként folytattam, így az érettségi után lett volna még egy szakmai tagozatos évem; én azért, próba-szerencse alapon beadtam a jelentkezést, és fel is vettek. Zongorából Keveházi Gyöngyinél újra megtaláltam a hangszerben az örömet. Rajta kívül is sok jó tanárom volt az öt év alatt, mint például Jobbágy Valér, Horváth Gábor, akik vezénylest tanítottak nekem, vagy Legányné Hegyi Erzsébet és Szabó Miklós, akik elméleti tárgyakra oktattak. A rengeteg kórusmuzsika és az oratorikus művek megismerése mind a zenekari vezénylet irányába mozdítottak. 2005-ben diplomáztam karvezetésből, és ekkor vettem fel a karmester szakra is. Gál Tamáshoz és Ligeti Andrásához kerültem, de akkor már nagyon élt bennem a vágy, hogy elinduljak külföldre kipróbálni magamat. Még öt évet nem akartam Budapestre járni, ezért Erasmus ösztöndíjjal elmentem Berlinbe.

■ *Miért kezdte el itthon a karmester szakot, ha külföldön szeretett volna tanulni?*

– Egyrészt: el kellett valahol indulni, és az első két, itthoni szemeszter remek alapozás volt. Másrészt: szükségem volt egy ösztöndíjra. Egy évre kaptam támogatást. Berlinben teljesen más világba csöppentem; Lutz Köhler növendéke lettem. Heti 18 karmester óra volt az órarendben, megadott repertoárral – amit muszáj volt megtanulni. Sokkal szigorúbb menete volt az óráknak, mint itthon. Rendkívül alapos felkészültséget várt el tőlünk; volt olyan, akit a készületlenség miatt nem engedett dirigálni. Itthon az elméleti képzés nagyon erős, ott

egy komplexebb elméleti síkra került a hangsúly, ezeknek a kombinációja jól hatott rám. Ennek következtében kinyílt a szemem a zenei formákra. Berlinben tanultam meg, hogyan lehet észrevenni a művekben az összefüggéseket. Itthon sosem éreztem egy szimfónia egységét, ezt valahogy ott sikerült világossá tenni a számomra. Tanították, hogyan kell felépíteni egy próbát, ami nagyon fontos! A partitúrát elő kell készíteni, szükséges retusálni a hallhatóan plasztikusabb eredményért. Egy általános *forte* utasítás nem azt jelenti, hogy mindenki játsszon teljes erőből; a zenekari hangzásnak kell erőteljesnek lennie, amihez bizonyos szólamoknak intenzívebbnek kell lenniük, mint másoknak. Finomítani kell a dinamikákat, hogy ne sérüljön a lényeg. Létre kell hozni egy hangzásvilágot, ahol nem írhatják fölül egymást a szólamok. A zenekar egy test, egy orgánummá kell válnia.

■ *Szereti ezeket az arányokat részletekbe menően kidolgozni?*

– Ez attól függ, mennyi próbám van; ha sok, akkor nagyon szeretek a dolgok mélyére menni, persze addig a pontig, ahol ez még nem tűnik túlzásnak. Ha sikerül megértetnem, mi a célo, többnyire a zenekar a partnerem azon az úton, ami elvezet az eredményhez.

■ *Mi történt akkor, amikor letelt az Erasmus ösztöndíj ideje? Újabb ösztöndíjat pályázott meg?*

– Az első év végén a tanárom azt mondta, van számomra hely az osztályban a továbbiakban is. Mivel újabb ösztöndíjat nem kaptam, a családom segített, hogy maradhassak. Aztán egyre több alkalmi munkát kaptam; az ottani Akadémián a tanáromnak segitettem szervezési feladatokban, majd tanítottam, aztán korrepetitor voltam Julie Kaufmann énekes osztályában. Ez is hasznos volt, itt sajátítottam el egy csomó énektechnikai dolgot. Utána Várady Júlia – aki Dietrich Fischer-Dieskau felesége volt – osztályában is korrepetitorkodtam néhány alkalommal. Nagyon inspirált engem. Ezek a tapasztalatok közelebb vittek az opera műfajához, majd egy Salome előadástól a Staatsoperben megkaptam a hiányzó impulzust. Berlin különben is egy pezsgő kultúrájú város, és bejárhattam a Filharmonikusok próbáira is – amiből szintén sokat tanultam, például azt a nyelvet, ami a próbáláshoz kell.

■ *A német nyelv napi szintű használata nem okozott nehézséget?*

– Szerencsére nagyon korán elkezdtem a nyelvet tanulni, ugyanis Heves testvérvárosi kapcsolatot ápol Oranienburggal. Az iskolában német nyelvet tanultunk, és gyakran jöttek hozzánk német gyerekek. Hevesről is utaztak oda csoportok. Én kis koncerteket adtam nekik a hevesi gyerekházban, később csatlakozhattam az utazókhoz is. Mikor először álltam Berlinben az Alexanderplatzon a kezemben egy döner kebabbal, ak-

kor biztos voltam benne: egyszer én még itt fogok élni. 13 éven keresztül minden efelé hajtott. Mivel volt alkalmam használni a nyelvet, és ezt nagyon élveztem, ragadt rám a német. A csereprogram vezetőjével a mai napig tartom a kapcsolatot; olyan, mintha a nagymám lenne. Persze az a szókincs, amivel dolgoznom kell – hogy tömören is hasznos instrukciót tudjak adni egy egész zenekarnak – más, nagyon speciális. Ezt a koncentrált fogalmazásmódot Fischer Ivánnál is tapasztaltam, szerintem ő ebben nagyon jó. Nála nincs felesleges szó a próbán. Mikor először láttam Berlinben próbálni, pontosan ezzel fogott meg.

■ *Mikor fejezte be az Egyetemét?*

– Végül 2011-ben kaptam diplomát, mert fél évvel elcsúsztam – ott ugyanis zongorából is kell a karmestereknek egy diplomavizsgát tenni, amire picit több időt hagytam. De a halasztás nem vált káromra; ekkor vettem részt az első karmesterversenyben. Előzőleg egyszer már voltam hasonló közegben Gelmetti sienai kurzusán, az Accademia Musicale Chigiana nevű nyári akadémiaán. Ennyi karmestert azelőtt még sosem láttam egy helyen, legalább hatvanan voltunk. Az első szűrőre átjutottam, és végigizgulhattam az egész kurzust, mert nem volt előzetesen kiadott órarend, sosem tudtam, mikor kerül rám a sor. Ha mondták a nevemet, ugrani kellett, és vezényelni Haydn-től Stravinsky-ig mindent. A mesterkurzuson sok barátot szereztem. Utána jelentkeztem a Zágrábi *Matačić* versenyre. Nagyon felkészülten érkeztem, jó passzban voltam. Mivel ez a verseny igazán alaposan meg van szervezve, a rend, a nyugalom a verseny során is megmaradt. Itt volt lehetőségem a már említett részletességre; rögtön az elején sikerült egy Brahms-témát alaposan helyre tennem. Bár jól benne van a partitúrában, hogyan kell megszólalnia, mégis nehéz azt a dinamikát betartani és felépíteni a frázist. Mikor megszólalt a maga valójában, a zenekar is örült, hogy nem engedtem máshogy játszani. A döntőt nagyon élveztem; emlékszem, egy horvát darabot is kellett vezényelni, *Baranović*: Mézeskalács szív című balettszvitjét. Büszke voltam rá, hogy a zenekari díjat én kaptam meg – bár harmadik lettem, egy különdíjat is kaptam, mégis a muzsikuskok elismerése volt számomra a legfontosabb. Később vissza is hívtak vezényelni.

■ *Mihez kezdett, amikor átvette a diplomáját?*

– Közben vége lett az egyetemnek, és valaki beajánlott a Staatsoperbe korrepetitornak. Próbát játszottam, és felvettek. A színházban működik egy úgynevezett Werkstattbühne, vagyis műhelyszínpad. Ez egy alternatív, kísérletező színpad; itt kezdtem el dolgozni. Kezdeknek fantasztikus volt. Hindemith-, Sosztakovics- és John Cage-művekben működtem közre. Asszisztens voltam és korrepetitor; általában hat hetes periódusokra hívtak. Az egyik projektben David Robert Coleman asszisztense lehettem, aki egy fantasztikus zeneszerző

és karmester. Ő ajánlott Heidelbergbe, ahol Wolfgang Rihm: Dionysos című darabjának előadására készültek. Egy pénteki estén egyik barátom koncertjén ültem, amikor üzenetem érkezett: „Hívd fel Heidelberget, és bármit kérdeznek, mondd igent!”. Felhívtam a színházat, és azt kérdezték: igaz-e, hogy ezt a darabot én ismerem a Staatsoperből? Valóban hallottam, azon a fesztiválon dolgoztam is, de nem ezzel a darabbal, hanem egy másikkal. Válasz helyett megkérdeztem, mikor kellene kezdeni próbálni, és ők azt felelték: hétfőn. Maradt egy hétvégém erre a borzasztóan nehéz darabra. Kézzel írott partitúrából tanultam, mint az örült. Hétfőn bemutatnak, mint a darabot kívülről-belülről ismerő embert, aki zongorázza, énekl, vezényeli, amit csak kell... Szerintem a zeneigazgató tudta, hogy ez nem így van, de azonnal kellett egy segítő, és ez voltam én. Az első nap még együtt voltunk a próbán, másnap reggel 8-kor felhívtak, hogy beteg, és nem jön többet. Onnantól egyedül csináltam a darabot. Végigküzdöttem magam a művön – ezek után egy Mozart partitúra már-már szemtelenül egyszerűnek tűnt. Két hét múlva elterjedt a híre, hogy valaki van a házban, aki ezt a darabot kézben tartja. Ennek következményeképp kaptam egy szerződést ebbe a színházba. Furcsa belegondolni, hogy az opera műfajában ezzel a szörnyen nehéz művel debütáltam. Az emberek kisebb darabokkal szoktak kezdeni... A következő évadban korrepetitor és karmester voltam; sok darab átment a kezemen.

■ *Ha ilyen jól sikerült a bemutatkozása, akkor miért hagyta ott a heidelbergi Operaházat?*

– A korrepetitorság nagyon megkötötte a kezemet; nem szívesen engedtek el vezényelni, ha máshova hívtak. Pedig én jobban szerettem volna dirigálni, mint folyton zongorázni; aztán a vezetésben is történtek változások, én pedig inkább szabadúszó lettem. A színházban tanult repertoár, illetve az az élmény, hogy gyakran kellett beugrani elég nehéz műsorokat vezényelni, nagyon fontos rutint adott. Nincs két esély, mindig csak egy: akkor, ott, egyszer. A szabadúszó lét erre tréningezi az embert. Mikor az NFZ varsói koncertjét Kovács János rosszullete miatt én vezényeltem, pont emiatt voltam képes megőrizni a nyugalمامat, hiszen az előzmények – éjjel gyakor a telefon, másnap az utazás és este a koncert – nem segítettek.

■ *Magyar zenekarokkal is szokott dolgozni?*

– A Fesztiválzenekarnál már többször voltam, Fischer Ivánnal öt éves az ismeretségünk. Az ő próbatechnikáját nagyon szeretem; alapos, teoretikus és mindig a zenéből indul ki. Nem alakít ki egy ideált előre, inkább jól reagál a hallottakra; mindig megtalálja, hogyan lehet jó irányba vezetni a zenekart. A berlini Konzerthausnál próbáltuk ki a közös munkát, de utána sok idő telt el, míg ebből rendszeres tevékenység vált. A Fesztiválzenekar egy nagyon izgalmas együttes, a magyar zenekarok

közül őket ismerem a legjobban. Nagyon magas nívón játszanak, viszik az ország jó hírét mindenhová a világban. Teljes koncertet még nem kaptam náluk, csak egy-egy művet vezényeltem, vagy a kisebb együttesek hangversenyeit. Jártam a pécsi zenekarnál is; náluk többek között a Carmina Buranát vezényeltem a Nemzeti Énekkar közreműködésével. Aztán debütáltam a Nemzeti Filharmonikusokkal a Műpában 2016 november 18-án. Ez egy felejthetetlen koncert volt. Az az óriási megtiszteltetés ért, hogy a Kocsis Zoltánt búcsúztató hangversenyt én vezényelhettem.

Itt előadtuk a Busoni: Zongoraversenyt is, amit nagyon ritkán játszanak, nem véletlenül – 80 perces a mű, nehéz a zongoristának is, a zenekarnak is, és még kórus is van benne. Kézzel frott kottából játszottuk, és nagyon kevés idő volt próbálni, mert sok hiba volt a kottákban; a javítások rengeteg hasznos percet elvettek. Nehéz helyzetben voltam: Kocsis Zoltán halála egy hete történt, mécses égett a képe alatt. Nem volt túl kellemes, mikor bemutattak, hogy én dirigálok majd helyette a koncerten. Azt se tudták, ki vagyok – de szerencsére kialakult egy jó munkaviszony köztünk, amiért nagyon hálás vagyok a zenekarnak. Ezenkívül Brahms 2. szimfóniáját játszottuk még, nagy sikerrel. Ennek a koncertnek köszönhettem a már említett varsói beugrást.

Meg kell még említenem a Danubia Zenekarral töltött időt is. Egy dinamikus, lelkes, nagyon jó zenekar, akikkel Bartók: Cantata Profánája és Ligeti Zongoraversenye mindenképp a legizgalmasabb feladataim részét képezték.

■ Ennyi hirtelen érkező feladat mellett vágyik egyáltalán egy állandó együttesre?

– Igen, nagyon szeretnék egy zenekarnál hosszabb időt tölteni. Bizonyos dolgokban jó a szabadúzás, elválhatom a felkéréseket – ezt állás mellett nem mindenhol engedélyezik. Ugyanakkor az állandó zenekar egy teljesen más minőség lehetőségét hordozza magában. A hangversenytermi repertoár mellett az operairodalom is nagyon érdekel, többféle irányban keresem az utam. Hangszer nélkül nincs muzsikás – a karmester hangszerre pedig a zenekar. Én a magyar viszonyokat eddig nem ismertem, hiszen 12 éve élek Németországban; az utóbbi időben kedves embereket és jó zenészeket ismertem meg a munkáim során Magyarországon, akikkel szívesen dolgozom együtt. A közelmúltban Temesváron is bemutatkoztam, Elisabeth Leonskajával volt egy hangversenyem. Villámlátogatás volt, két próba és koncert. A zenekar annyira jól reagált az utasításaimra, hogy már a szünetben megkeresett a zenekari titkár, és meghívott egy későbbi előadásra. A Temesvári Zenei Napokon újra ott leszek, izgalmas feladat áll előttem. Nem szakadt meg a kapcsolat a Pommersfeldeni Nyári Akadémiával sem, ahol vendégkarmester voltam, idén immár negyedszer. Szeretek ifjúsági zenekarral dolgozni, a fiatalok nagyon lelkesek, bizonyítani akarnak. Ezt a lendületet jól ki lehet használni.

Most szeretném végigélni azt a fejlődést is, amit egy zenekar okoz nekem hosszútávon – illetve én a zenekarnak.

Mechler Anna

Komolyzenészek az óceánjárók fedélzetén

Mi történik, ha a tenger közepén törik össze a brácsa, fogynak el a vonósőrök? Hol próbál egy vonós négyes a több ezer utast szállító hajón? Miként lehet valóban művészi produkciót nyújtani estéről estére a bárban? Ha a hajókon játszó zenészeket emlegetjük, elsőként a könnyűzenészekre gondolunk, pedig az utóbbi években egyre több társaság szerződött komolyzenei formációkat, s már a magyar muzikusok közül is akadnak néhányan, akik járják a világot. Hogy milyen az élet komolyzenészként egy hatalmas hajón, arról Dancsó Diána mesélt, aki eddig három és fél évet zenélt az utasoknak, irányított már primáriusként több vonós négyest, s a Spitzbergáktól a Karib-tengerig jutott. A fiatal hegedűművész már készül a következő útra, hazatérve viszont szeretné, ha végre elindulna az a kamarafarmáció, amely különleges, kortárs darabokat tűz műsorra. Őt ugyanis mindig a rendhagyó utak érdekelték, s úgy látja, egyre kevéssé él a zene a pódiumon...

■ Öt évvel ezelőtt, még zeneakadémista volt, amikor az első útjára elindult. De honnan jött egyáltalán az ötlet, hogy hajón muzsikáljon?

– Egy régi ismerős keresett meg azzal, hogy a vonós négyesébe szükség lenne egy hegedűsre. Abban az időben még nem is nagyon lehetett hallani arról, hogy ko-

molyzenészek is játszanak az óceánjárókon, itthon főleg szalonzenészeket kerestek az irodák. Pedig már a kilencvenes évektől egyre több hajótársaság fókuszált a klasszikus zenére. Egyetemistaként az utolsó évemre készültem éppen, s három hetem volt, hogy eldöntsem, vállalom-e a feladatot.